

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 220-400

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT

A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 8 PENGŐ
FÉLÉVRE 4 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 70 FILLÉR

XXXVIII. ÉVFOLYAM

4. SZÁM

1942. ÁPRILIS

JÖN A VIHAR,
Kovács házy Vilmos felvétele.

TARTALOM:

Kovács házy Vilmos: Vihar a Balatonon.

Gróf Keglevich István: Madárvédelem.

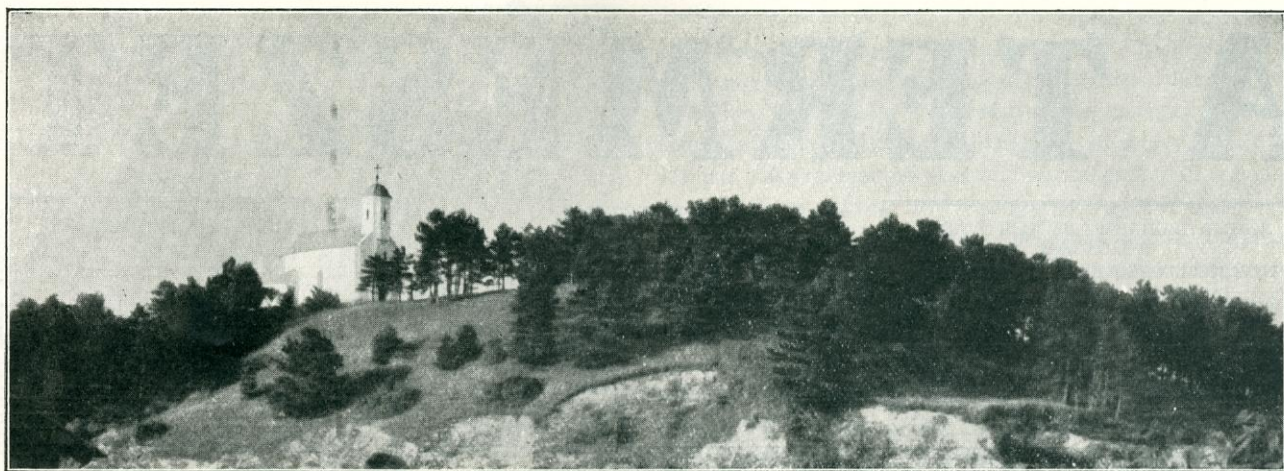
Szalay László dr.: Mely ösöktől származott néhány háziállatunk?

Rövid közlemények.

Könyvekről.

Állatkerti hírek.

Szerkesztői üzenetek.

A Szent-Mihály domb. A szerző felvétele.

VIHAR A BALATONON.

Írta: Kovácsházy Vilmos.*)

Egy hét óta állandó napsütéses, gyönyörű idő van. A víz csendes, szél nincsen.

A horgászsport is nagyon eredményes az ilyen szép időben. Balatonyöröki horgásztársaim nagy, kövér pontyokat fognak; reggel is, este is bőséges zsákmánytól terhes a halasszákjuk.

Az én zsákmányom is napi három, négy darab körül van. Tegnapelőtt azonban különösen jó, szerencsés napom volt, mert hét pontyot fogtam, volt közöttük egy tizenegykilós is.

Így azután most sok dolguk van a horgászinasoknak, mert a sok halat a horgászok nagyrészen barátaiknak, ismerőseiknek ajándékozzák el. Ezek a horgászinasok tíz-tizenégyéves falusi fiúgyerekek, akik az iskolai nyári szünetidőben a horgászuraknak néhány fillérért segítenek. Ássák és hozzák nekik a gilisztát, viszik, hordják a horgászszerszámokat, a hátizsákot és minden egyéb rájukbízott holmit a horgászállásra, a horgászcsónakhoz és vissza a nyaralóba. Belábalnak a vízbe a karóhoz vagy a bójához kikötött horgászcsónakért, elkötik a csónakot, kimerítik belőle a vizet, a bejáróhoz hozzák, hogy a horgász beszállhasson. Megvárják a parton visszatérő gazdájukat, visszakötik a csónakot, hazaviszik a szerszámokat, a holmit és általában nagyon buzgón és ügyesen szolgálják ki a horgászt. A legszívesebben azonban az ajándékba küldött halakat hordják szét. Nemcsak a borraivalért, amelyet ilyenkor kapnak. Hanem azért is, mert amikor a halasszákot a nagy hallal — esetleg több hallal is — végigviszik a falun vagy a nyaralótelepen, mindenki, akivel találkoznak, megnézi, megcsodálja a szép zsákmányt. Ilyenkor finom urak és hölgyek is szóbaállnak a kis parasztfiúval. Még azt is megkérdezik tőle, eladó-e az a kétkilós hal? Ilyenkor azután a horgászinas a járatlan városi úrinépnek fölényesen megmagyarázhatja, hogy a hal nem eladó, nem is két kiló, hanem három, és tegnapelőtt ennél nagyobb, egy hétkilós pontyot

fogott a nádasban a gazdája, aki most a Nováknyaralóba küldi ajándékba a szép halat.

Sok halat fognak most a horgászok, de mégsem annyit, hogy minden nyaralónak juthatna ajándékhal. Az idén rengeteg halat küldtem szét én is, és azt hittem, minden ittnyaraló barátomat, ösmerősömet megajándékoztam már. Tegnap este azonban a vendéglőben Sándor barátom nagyon hosszasan érdeklődött idei horgászeredményeim után. Így jutott eszembe, hogy Sándor barátomnak az idén még nem küldtem halat. Ezt a mulasztásomat pedig sürgősen jóvá kell tennem, mert Sándor kedves, figyelmes jóbarátom. Ezért a legközelebbi első nagyobb halam Sándoré lesz! Nagyobb halat kell fognom, nem olyan két- vagy háromkilósat, mert Sándor barátom tíztagú családjával nyaral itt, a gyerekek pedig olyan jóévtágyúak, hogy a családot duplalétszámúnak kell vennem.

*

Sándor halára, a nagy halra gondolok, amikor reggel lemegyek a csónakkikötőbe.

Horgászinasom már levitt és elrendezett mindent. Csónakom már a parton, a deszkabejáró mellett volt. A horogbotok a csónakban az ülések bal oldalán, a nyeles kiemelőháló a jobb oldalon, szép rendben voltak elhelyezve, hogy az evezést ne akadályozzák. A hátizsák az evezőülés alatt, a főtt kukoricával telt zacskó és a halasszák a hátulsi ülés alatt volt rendesen, ahogy kívántam. Minden rendben volt tehát, indulhattam.

A horgászinas megfogta a csónakot, hogy a pallóról beszállhassak, amikor *Halász-Varga Miska* jött a parton gyors léptekkel felém. Nem szálltam be a csónakba, megvártam Miskát.

— Jóreggelt tekintetes úr! — üdvözölt Miska. — Azért kerestem már korábban — folytatta —, hogy megmondjam, rövidesen vihar lesz; vigyázzon, ne menjen messze és ha jön valami, siessen azonnal a partra!

*) A szerzőnek »Halász-Varga Miska és más horgászemlékek« című munkájából.

— Miből gondolja, hogy vihar lesz? — kérdeztem az aggodalmaskodó Miskát. — Egyetlen felhő nincs az égen. A nap rendesen süt. A víz nyugodt, csendes. Az újság is változatlan, szép, meleg időt jósol.

— Márpedig vihar lesz! — erősítgette Miska nagy határozottsággal. — Hajnalban is vihar készült. Nagy felhő jött Keszthely irányából és elkanyarodott a Badacsony fölött keletre. Ez a felhő még ma visszajön esővel, viharral. Figyelje csak, a nagy bögölylegyek milyen vadul röpdösnek. Vigyázzon, hogy meg ne csípje valamelyik, mert nagyon mérges a csípésük! Mindig így szoktak ezek röpdösni, ha vihar jön!

Nagyon sok bögöly csapdosott, cikkázott körülöttünk, ez azonban még nem győzött meg engem arról, hogy vihar lesz. Azért körülnéztem, hátha látok valami olyat, amiből a vihar közelségére lehet következtetni.

Az egész látóhatár napfényben úszott. Az égen felhőt avagy csak egy parányi felhőfoszlányt sehol nem láttam. Minden irányban tiszta, páramentes volt a levegő. Nem jöhet most rövid időn belül időváltás, még kevésbé vihar vagy eső. Ha jön, akkor is sokára jöhet majd csak, talán délutánra vagy estére. Addig azonban még bőségesen elszórakozhatok, horgászhatok.

— Jó lesz, ha nem egyedül megy a vízre — aggodalmaskodott tovább Miska. — Magával mennék szívesen, ha bevinne. Majd én evezek a hajóban, ha jön valami.

Miskát mindig szívesen vittem magammal, azért mosolyogva feleltem:

— Jöjjön Miska, akár lesz vihar, akár nem! Amúgy sem sokáig maradunk. Csak addig, amíg egy legalább négykilós pontyot fogok Sándor barátomnak.

— Lehet, hogy a viharig még megfoghatjuk azt a nagy halat, — biztatott Miska — mert vihar előtt a nád mellett szeretnek zavarogni a nagy pontyok. Ha a nyaralók alá, a nagy nádashoz megyünk, azt hiszem, hamarosan fog majd a tekintetes úr.

Beültünk a csónakba és Miska egyenesen a nádashoz indult. A parttal párhuzamosan, a legközelebb vizen siklott a csónak és tíz perc multán már ott is voltunk, a beetetett helyen. A csónakvillákat Miska hozzákötötte két nádcsomóhoz s az így kikötött csónakban kibontottam pontyozó erősebb horogbotomat, a horgot felcsaliztam egy szép nagyszemű főtt kukoricával, azután bevettem.

Nagy ívben lendülve, esett be a felcsalizott horog a csónaktól mintegy hat méterre, közvet-

lenül az egyik ritka nádbokor mellé, s amikor a horog a bokor töve előtt feneket ért, a piros pedző kissé előredűlten feküdt a vízre. Rövidebbre vettem a zsinórt, mire a pedző függőlegesebb helyzetbe került. A botot a csónaktesten keresztbe fektettem és cigarettára gyújtottam.

Alig, hogy cigarettám égett, hirtelen lemerült a pedző. Sietve felálltam a csónakban és gyorsan, még idejében, ragadtam meg a horgászbótot. A bevágás után rögtön éreztem, hogy csak kisebb »levente«-pontyot fogtam, mert védekezése nagyon erőtlen volt. Nem is sokáig fárasztottam, csak úgy a zsinórral — a kiemelőlálóra nem volt szükség — emeltem be a csónakba. Alig volt másfélkilós.

Jó horgászóhely. A szerző felvétele.

Mivel Sándoréknak kevés, kicsi lett volna, rögtön Miskának ajándékoztam.

Ahogy éppen horgomat újból csalizom, látom, hogy Miska nagyon figyel a öböl egyik nádbokrát.

— Nézzen csak arra, tekintetes úr! Ott, a nádbokor tövében, nagy ponty van — suttozta és közben mutatta az irányt. — Figyeljen csak! Látja, hogyan mozgatja a nádszálakat? Dobja oda a horgot! Kicsit messzebb van, de elér oda a zsinór!

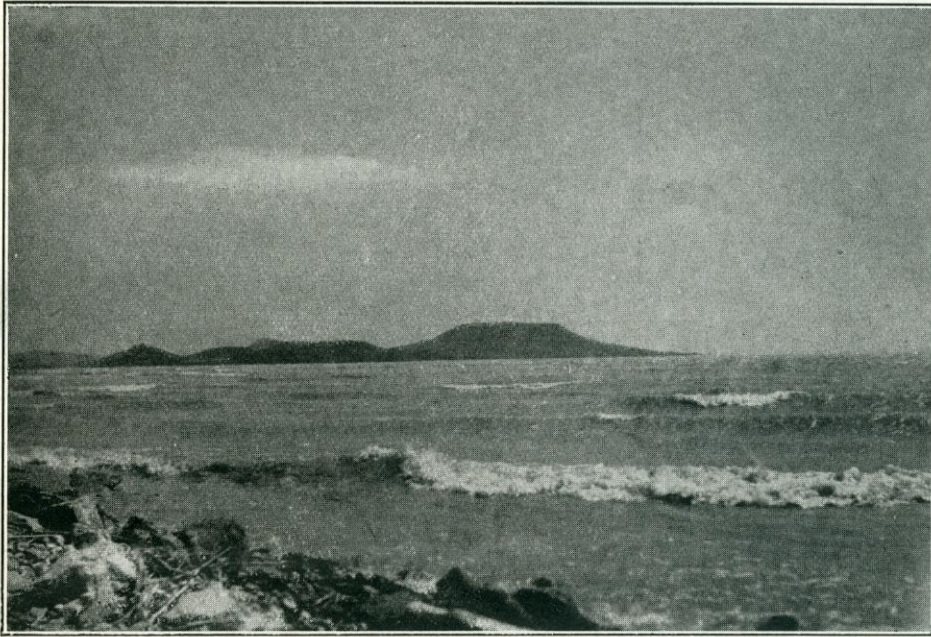
Előttem balra a partfelé eső nádbokor egyes száalai csakugyan gyanúsán mozogtak. Másutt mindenütt egész csendes, mozdulatlan volt, csak azon a kis helyen mozgott a víz. A következő pillanatban a nádszálak hangos rezzenéssel váltak szét, egy részük jobbra, másik balra dűlt el. Valami nagyobbtestű hal, mint egy már elfáradt torpedó, úszott át a nádbokor közepén befelé, a sűrűbb, összefüggő nádasba.

— Tessék gyorsan bedobni a horgot, ma sok ponty jár itt! — siettetett Miska. — Figyelje csak a nádist, igen nagy a mozgás, mindenütt ingadoznak, imbolyognak a nádszálak! Oda kell dobni a horgot, ahhoz a bal nádbokorhoz. Az most

megint megmozdult! Egész közel dobja, úgy, hogy a csali a bokor tövéhez essék!

Erősebb lendítéssel dobtam be horgomat a mozgó bokor felé. A felcsalizott horog a nádszálak között ért a vízre s ahogy lemerült, a pedző közvetlenül az egyik nádszál mellé símulva állt meg. Örültem a sikerült dobásnak, mert a csali éppen a nádbokor töve mellé esett.

Amerre csak néztem, a víztükör szélén is, beljebb, a sűrű nádasban is, mindenütt nádszálak mozogtak, ingadoztak a szélcsendben, jelezve, hogy mozog, jár a ponty. Az erősen mozgolódó nagyobb halak egyik-másik helyen egészen a vízszínéig döntögették le az egyes nádszálakat,

Tarajos hullámok jönnek a Badacsony felől. A szerző felvétele.

s ezeknek ilyenkor a vízből kiálló felső vége egymáshoz ütődve, olyan suhogó, zörgő hangot adott, mint amikor a szél lengeti a nádas.

— Vihar lesz — szólalt meg Miska —, nagyon nyugtalanul zavarognak a pontyok!

Ebben a pillanatban pedzöm alig észrevehetően megmozdult, de helyben maradt. Óvatosan kézbevettem a horgásbotot és vártam a pedző indulását. Azonban csak nem mozdult tovább helyéről s így nem tudtam, hogy előbbi, alig észrevehető megmozdulását mi okozhatta. Talán a zsinórhoz ért hozzá egy mellette elúszó ponty? Vagy talán a ponty szokása szerint szájába vette, kóstolgatta a kukoricát, de gyanús volt neki és otthagya? Nem tudtam magamat elhatározni, mit tegyek, kivegyem horgomat és megnézzem, van-e még rajta csali, vagy várjak még, hátha megindul a pedző.

— A ponty ott van, a horog mellett, most is mozog a nádszál! Harapni fog! Tessék még várni! — biztat további türelemre halk hangon Miska.

Várom... A pedző csak nem mozdul, de még egyre mozog a nádszál. Igaza van Miskának, a ponty ott jár, a horog közelében! A nádszál mozgása egy pillanatra megszűnik, a pedző pedig

alig észrevehetően ismét megmozdul, de nem indul, helyben marad.

— Rántsa be a horgot — tanácsolja Miska —, hátha rajta van, talán most szopogatja a kukoricát! Óvatosan, lassan emelem fel a horgobotot, rövidebbre veszem az orsón a zsinórt, beállítom az orsó fékét és erőset rántok a botvégével a zsinóron, bevágok.

Ez már komolyabb nagy hal! Alig tudom az orsó gyors forgásával és a horgobot emelésével megakadályozni berohanását a sűrű nádasba. Nagyon erősen küzd, rázza magát s így akar menekülni a horogról. Az erősen küzdő halat közelebb irányítom a csónakhoz. Amikor már közel van, megkísérlem a küzdelem megrövidítése érdekében a horgobottal fejét a víz színe fölé emelni. Ez nem tetszik neki, makrancoskodni kezd. Még erősebben rázza magát és nagy erővel a Balaton mély vize felé igyekszik menekülni. Engedem, de közben az orsóval erősen fékezek. Kiengedtem vagy tizenkét méter távolságra, azután kezdem a zsinórt visszavenni. Még nagy erővel, de már fáradtabban küzd, s mire a csónak mellé irányítom és fejét a víz színe fölé emeltem, már ellankadt, hasával fölfelé fordult és mozdulatlanul, nyugodtan feködt a vizen. Hatalmas, szép darab volt, de nagyságához képest túlságosan lomhán küzdött, hamar

elfáradt és hamar megadta magát. Miska a nyeles kiemelő hálóval mindjárt kimerítette, a csónakba emelte s a halasszákba rakta, a szákot pedig a csónakból a Balatonba lógatta.

Majdnem hétkilós szép példány volt a zsákmány. Sándor barátom halát tehát megfogtuk!

Horgomat újból felcsalizva, ismét bevettem. Ekkor egy hideg vízcsepp esett az arcomra. Nem értem rá ezzel sokat törődni, mert alig, hogy horgom a fenékre ért, pedzöm rögtön a víz színe alá merült és megint egy szép háromkilós tükörpontyot fogtam.

Miska éppen a csónakba emelt hal szájában a mélyen akadt horog kiszabadításával bajlódott, amikor ismét egy hideg vízcsepp vágódott az arcomba. Felnéztem az égre és szétnéztem a látóhatáron.

Az ég, a víz változatlan volt, sehol egyetlen felhőt nem láttam.

Megint egy vízcsepp esett kezemfejére. Megnézem, vizsgálom... tiszta víz. Honnan eshetett rám? Megkérdezem Miskát, talán megfejtí ezt a különös tünetényt is.

Miska közben már elhelyezte a pontyot a szákban, kérdezősködésekre felállt a csónakban,

körülnézett és kutató szemmel figyelt a Badacsony irányában.

— Még nem látszik semmi, de a vihar már közel van! — mondja. — Tessék csak nézni, a víztükörrre is cseppek hullanak!

Arra nézek, amerre Miska mutat és éppen akkor több csepp hullott a Balaton tükörsíma vizére, alig hallható olyan csobbanással, mintha valaki borsószemeket szórt volna a vízre.

Nem értettem a dolgot és nagy kétkevéssel hallgattam Miskát, aki állandóan a Badacsony irányában figyel és közben mondja:

— A vihar északkelet felől jön! Elöttünk a hegyek, különösen a Badacsony, takarják a felhőket, azért nem láthatók még. Szemesnél azonban már szürke köd borul a vízre...

— Jön a vihar, elhiszem most már Miska! — szakítottam félbe türelmetlenül — de mondja meg nekem, mert erre vagyok kíváncsi, honnan jönnek a vízcseppek, amikor egyetlen felhő nincs az égen?

— A viharban a szél gyorsabb, mint a felhő, a szél igen nagy magasságban már itt is van, fölöttünk. Ézelőtt néhány perccel még láthatta a tekintetes úr is, sok száz fecske keringett a magasságban és több sirály vijjogott körülöttünk is, de most már egyet sem látni.

Ezek észrevették már a magasságban a vihart és elültek előle. A szélvihar fölöttünk vágat és ez a gyors és nagyon erős szél a messzi felhőkből idáig söpri, sodorja, vágja az esőcseppeket. Ezek hullottak most ránk és a vízbe. Egyelőre ritkábban esnek, de jön a sűrűbbje is, ha majd közelebb ér a vihar. Jó lesz, ha indulunk!

Az esőcseppek kezdtek sűrűbben esni, szinte permeteztek körülöttünk.

— Nézzen csak a Badacsony felé, tekintetes úr! Gyerünk! Itt van már a vihar! — riasztott meg hirtelen Miska.

Ahogy a Badacsony irányába vettem tekintetemet, már én is láthattam, hogy jön a vihar. A Badacsony fölött egy hatalmas, fekete, gyorsan emelkedő viharfelhő félelmetesen vastag, szennyes szélei, mint a felszálló sűrű füst fodrozódtak. Gyorsvonat sebességgel jött ez a felhő északkelet felől délnyugati irányban és vágatott, rohant felénk.

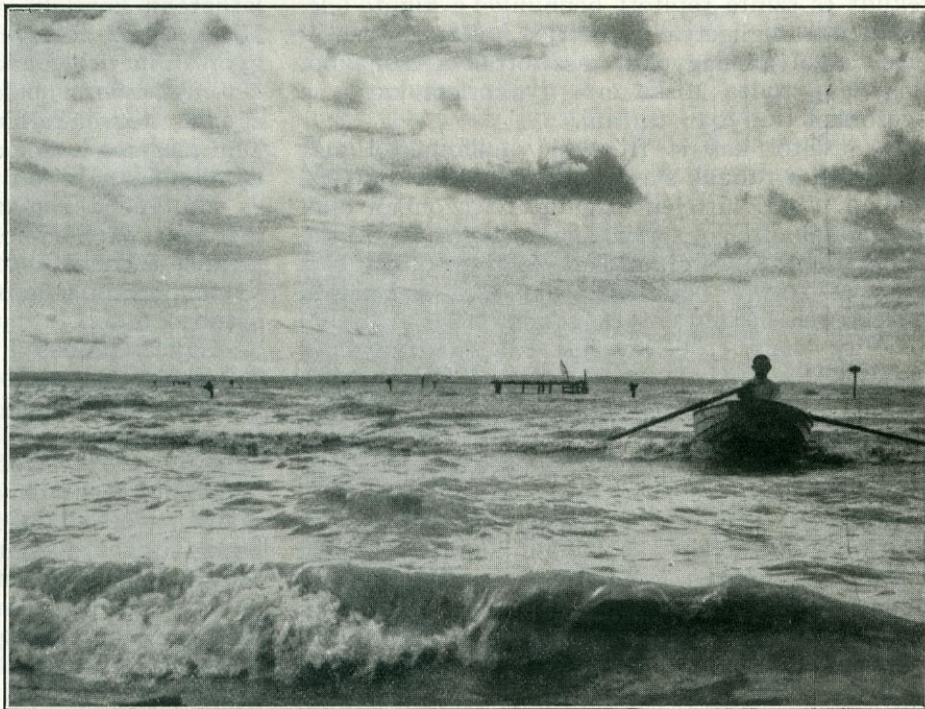
Csak ekkor tűnt fel nekem az egyszerre mindenre ráneheződő halálos csend. Sehol a vizen egy csónakot, a levegőben repülő bogarat vagy madarat nem láttam. A kísérteties némaságot csupán az zavarta, hogy a parti nyaralók lakói

máskor nem hallható beszélgetése úgy hallatszott felénk, mintha harsogó rádió közvetítené.

— Most már gyerünk gyorsan, tekintetes úr! — türelmetlenkedett Miska.

Leültem a csónakülésre. Miska elkötötte a csónakot és gyorsan evezni kezdett.

A csónakkikötőtől mintegy 800 méterre voltunk. A víz legrövidebb szabad részén, a parttól 80—100 méternyi távolságban kellett evezni, hogy hosszú darabon a sűrű nád mellett, azután pedig a nádmentes part mentén, majd a parti homokos

Hazatérés horgászatról. A szerző felvétele.

fürdő mellett elhaladva, a kikötőbe jussunk. Miska erős evezőcsapásaitól egyenesen gyorsan ebben az irányban siklott a csónak.

Messziről már többször tompa mennydörgés hallatszott s a szél már körülöttünk borzolta a vizet.

Alig haladtunk száz méterre, máris utólért, a fejünk fölött volt a nagy fekete felhő.

Miska erősebben evezett, de nem tudtunk versenytfutni a viharfelhővel. Elénk került, elfolyt jobbkéz felé is és előntötte a parton lévő nyaralótelep és a község fölött is a látóhatárt. Napsugártalan, nappali sötétség borult mindenre. Az ég és a Balaton vize egyszerre elborult, elfeketedett. Csak délnyugat irányában volt még békés, kék a víz és tiszta a látóhatár. A keresztúri templom fehér tornya úgy csillogott, villogott, mintha alabástromból volna, mert az alacsonyan gomolygó felhők fölött a nap sugarai még odaértek.

A hideg szél fagyos lehelete átjárta egész testemet; fázva, dermedten ültem a csónakülésen. Hogy valamit mozogjak, hátra néztem. A Badacsonyra, a környező hegyekre és az egész északi látóhatárra sűrű fekete kárpit borult. A szigligeti öböl felől a tarajos hullámok hosszú, elnyújtott

egyenes fehér csikjai jöttek már felénk. Tompa zörgésük már hallatszott is.

Visszafordulva sem láttam barátságosabb, megnyugtatóbb képet. A Balaton vize haragos, sötétzöld színt öltött és már ezen a részen is gyanúsán bodrozódni kezdett a víz.

Miska szívósan evezett; a távolság harmad részén már túl jutottunk.

Egy hatalmas mennydörgésre, mint egy gongütésre, megkezdődött a félelmetes színjáték:

Óriási erővel hirtelen nekibőszült a szélvész és nagyot lökött a csónakon, majd még jobban belefeküdt és szinte röpített bennünket a kikötő felé. Közben a szigligeti öböl tarajos hullámai is utólérték és olyan nagyokat taszítottak a csónakon, hogy alig tudta Miska erős gyakorlott karja az evezőkkel irányban tartani.

A széltől kavart fröcskölő hullámoktól már vizes volt a ruhánk s a csónakban is volt már víz, amikor a szél hirtelen megállt. Ez azonban csak a vihar álnoksága, hamissága volt; a következő pillanatban északról, a part felől fordulva tört ránk és zúgva, bömbölve, harsogva a Balaton közepe felé nyomta a csónakot.

Miska nagy erővel evezett és a szél irányát és erejét is kihasználva, igyekezett a cél felé haladni. A vaderejű szél ellen azonban Miska evezőtudománya sem boldogult. Eljutottunk a parti fürdő irányába, a parthoz azonban nem tudtunk közelebb kerülni.

Közben változatlan vadsággal nyargalt a vihar; arcomba, szemembe korbácsolt, mintha ököllel csapdosott volna. Mennydörgött, villámlott és hörgő, ordító, bömbölő hangjával mint valami eszeveszett örült dühöngött körülöttünk a vihar.

Majd közvetlen közelünkben csapott be a mennykő és akkorát szólt, mint az elsütött ágyú. Összereztemem, fülem sajgott a hatalmas dörrenéstől. A villám Fonyód irányában, tőlünk nem messze a Balatonba csapott; rögtön egy másik követte és fényével a még csak ritkán ködös keresztúri partot és a templom fehér tornyát világította meg. Állandóan mennydörgött, villámlott s a mennydörgések hatalmas dőreje s a villámok össze-vissza cikázó fénye szüntelenül tépte, hasogatta fölöttünk a gomolygó, sűrű felhőktől már egészen eltakart eget.

A balatongyöröki magas parton dühöngő erős szél a földig hajlított a fiatal gyümölcsösök fáit, megtépte ágaikat és sok fát derékban tört ketté. Megrohanta és tépdeste a szénaboglyákat, majd cigánykereket hányatott velük s a szénát felkapta és vitte, szórta a Balatonba.

Azután megeredt az eső is. Eleinte csak lassan, nagy cseppekben, de mindjárt mint a zuhany szakadt ránk. A zápor verte, korbácsolta a hullámokat s a tó felkavart tükre forrott, habzott. A vízbe vágódó esőcseppek nyomán keletkezett fehér tajték, mint egy óriási, ráncos, sűrűszemű háló, borította el a vizet.

Miska megfeszítette minden erejét. Szünet nélkül erősen, egyenletesen evezett, de a parthoz csak nem tudtunk közelebb jutni. A csónakban pedig már bokáig ért a víz.

Nagy veszélyben voltunk, mégsem féltem. Inkább valami csodálatos biztonságérzet töltött

el; Miskával együtt vagyok, nem történhet semmi bajom.

Úgy szakad az eső, hogy a közöttünk porzó, sűrű vízfüggönyön keresztül alig látom Miska alakját. Térdig ülünk már a vízben.

Mintha valamelyest gyengült volna az eső, a szélvihar azonban továbbra is tombol.

Miska előbbre ül a csónakülésen, megfeszíti lábát, minden erejét beleadja az evezésbe és egyenesen a part felé fordítja a csónakot. Az evezők ropognak, az evezővillák csikorognak, az egész csónak recseg, de az erős, gyors evezőcsapások láthatóan közelebb viszik a csónakot a parthoz. Miska egész testével dolgozik, irtózatossággal, gyorsan meríti és húzza, szinte rángatja az evezőket. A csónak baloldalát erősen nyomják az egymás hegyén-hátán átcsapódó hullámok. Időnként meginog a csónak, orra turja a tajtékzó vizet, de állandóan, lassan, mégis közeledünk a parthoz.

Már nem vagyunk messze, legfeljebb száz méterre a parti homokos fürdő bejárójától. Amikor arrafelé tekintek, a fürdőkert fainak letört gallyait s a napozóról felkapott homokot vágja arcomba a tobzó szél.

Egy hatalmas hullám csap át rajtunk s a csónakot félig megtölti vízzel. Miska egy pillanat alatt kiszáll, derekáig a vízben áll és erős kézzel fogja a láncot. A következő hullám magasra emeli a csónak farát, elejét pedig, ahol én ülök, lenyomja. Megtelik a csónak. Nekem is ki kell szállnom. Még idejében megragadom a már úszó horogbotokat, a kiemelő nyeles hálót, a hátizsákot. Miska a halasszákot, a pontyokat halássza ki gyorsan s a két evezőt veszi hóna alá, majd elindulunk a part felé gázolva. A vízzel tele csónakot a hullámok dobálják, de Miska az erősen megmarkolt láncnál fogva a toporzékoló hullámokban és a szélben a part felé vonszolja. A vihar még egyre arcunkba, szemünkbe csapdossa a záport s a part hosszában törő hatalmas hullámok többször majdnem feldöntenek bennünket.

Én érek ki előbb a partra. Leteszem a horogbotokat, a kiemelőhálót s a hátizsákot és visszamegyek a vízbe, segíteni Miskának.

— Tessék elvenni tőlem a halakat és az evezőket, — mondja — a csónakkal majd elbánoz egymagam is.

A csónak már sekélyebb vízbe ért és a benne lévő víz súlyától megakadt a fenéken. Az erősebb hullámok időnként mégis felemelték, ilyenkor Miska nagyot rántott rajta. Ilymódon egyre közelebb került a parthoz. Egy felénk hömpölygő nagy hullám erejét Miska arra használta fel, hogy a víz nagyrészt kiborította az előbb oldalára fordított, majd ügyesen visszabillentett csónakból. Terhétől megszabadulva könnyebb lett és megint a vízen úszott. Miska a fürdő deszkabejárójáig húzta, s a láncot hozzákötötte az egyik bak lábához. Ott már nem fenyegette veszély, mert védetebb helyen volt.

Mire Miska is kiért a fürdő homokjára, elállt az eső és nemsokára a szél is.

Hazaszaladtam. Nehány perc alatt gyorsan száraz ruhába öltöztem és siettem vissza, a fürdőtelepre. Mire leértem, Miska éppen az egyik platánfa alól a melegen tűző napra hordta ki

száradni a nedves csónaklábdeszkat, a horogbotokat s a vizes hátizsákot és a közben előkerült horgászinasomnak akkor adta ki a parancsot:

— A hajóból merítsd ki a vizet, a hajót kösd ki helyére, azután a nagy halat vidd a Sándor nagyságos úrékhoz és mondd, hogy a tekintetes úr küldi.

MADÁRVÉDELEM.

Írta: Gróf Keglevich István.

Az idei rendkívül zord és korán beköszöntött tél megint keserves nélkülözést és pusztulást okozott az erdőn-mezőn élő madárvilágnak. A korán lehullott hó, a mindent betakaró halotti szemfedő, a kegyetlen hideg, a gyakori dermesztő hófergetegek lassan éhhalálra és megfagyásra ítélték hasznos madaraink nagyrészét is.

Ezúttal a leghasznosabbak egyikéről, a hazánkban leginkább elterjedt széncinkéről (*Parus major L.*) emlékezem meg. Rengeteg kártevő rovar, báb, hernyót és más hasonló apróságot pusztít el és a gyümölcskertésznek, a vincellérnek, valamint a gazdának valóságos ingyenes munkása.

Herman Ottó a cinkéket igen helyesen »szárnyas munkáscapat«-nak nevezte. Szakértők szerint egy széncinke egy év alatt többszázezer kártevőt pusztít el. Értékes szolgálatai viszonzásaképpen az ember a mostoha téli időszakban a kis madár sanyarú sorsán enyhíteni igyekszik. Ez a bájos madár hasznosságát még azzal is tetézi, hogy csodálatosan ügyes röpködésével és kúszásával a fákon az ember szemét is gyönyörködteti, amikor pedig a spárgára kötött szalonnahéjon fejjel lefelé hintázik, a szemlélőt a cirkuszi légtornászoknál is pazarabb mutatványokkal szórakoztatja.

Ennek a mozgékony, hasznos kis madárnak az idei zord télen olyan tulajdonságát is megfigyelhettem, amely ítélőtehetségre, következtességre és bizonyos óvatosságra is vall, jóllehet alaptermészete inkább bizalmaskodó.

Néhány évvel ezelőtt a kertészeti kiállításon a sokféle szép és érdekes látnivaló között, a zöld pázsiton feltűnt a sorjában elhelyezett, szépen sárguló, sütnivaló sok tők. Csak közelről, amikor kézbe vette, eszmélt rá az ember, hogy az valami kemény anyagból ügyesen készült, a megtévesztésig hű utánzata a valódi sárgatöknék.

Érdeklődésemre az utánzatok árusa készségesen elmagyarázta, hogy találmányával sikerült a cinkék zavartalan etetését biztosítani, mert a mütökbe csak a cinkeféle hasznos madarak mernek bebujni, a gyanakvó veréb nem.

Az utánzat belül üres volt és alsó harmadánál szét lehetett nyitni. Egyik oldalán a cinke vastágának megfelelő nyílás volt, előtte egy vastagabb, félkörösen meghajlított sodronyszál könnyítette meg a bejutást.

Az eredeti ötlet és különösen a jólsikerült elkészítés megtetszett és kísérletnek egyet megvettem belőlük.

A következő tél enyhe, szinte hó híján volt, csak az idei kegyetlen tél juttatta eszembe az

A viharra emlékeztetve rengeteg falevél és letört ág hevert mindenütt, de ugyanakkor már ragyogó napfény öntött el mindent. A derült kék égen egy-két fehér felhő kergetőzött s a napsütésben pompázó Balaton síma víztükre szinte mosolyogni, kacagni látszott felém.

újfajta etetőt; kivitem tehát vidékre, hogy meggyőződjem, beválik-e a gyakorlatban.

December elején az első hó már lehullott, de még vékonyan borította a kertben a gyept. Hogy az egerek és más kóborló rágcsálók vagy valami betévedt macska madaraimat meg ne

Az elmúlt kegyetlen tél áldozata. Celldömölki Antal felvétele.

zavarhassa vagy élelmüket el ne rabolhassa, a mütököt mintegy három méter magasságban vékony vashuzallal egy vastag juharfa függőleges ágára kötöttem.

Belsejébe napraforgó-, kender- és tökmagot tettem. Ablakomból jól megfigyelhettem, hogy a töketető körül a cinkék eleinte ugyan kíváncsian röpködtek, de még napok múltán sem mertek bemenni. Bosszankodva gondoltam a leleményes árusra, aki tetszetős találmányával, úgylátszott, becsapott, mert még a jó utánzattal sem sikerült a cinkéket megtévesztenem. Holott jól emlékszem, gyermekkoromban haszontalan vásott falusi gyere-

kek tökcsapdával fogták és pusztították a cinkéket. Mintha az egyébként bizalmas cinkék gyanakvókká váltak volna.

Am az embernek a dolgok egyszerű, józan magyarázata gyakran későn jut eszébe, pedig csak a természet rendjét kell meglátnia és hozzá alkalmazkodnia. Hamarosan ráeszméltem tévedéseimre, mert hát ki látott már sütőtököt fán? A cinkék bizonyára észrevették ezt a természeti rendellenességet.

Bizony, szégyenkezve oldottam le a fáról a műtöket és a havat kis területen ellapátolva, a fa tövében a gyepre tettem.

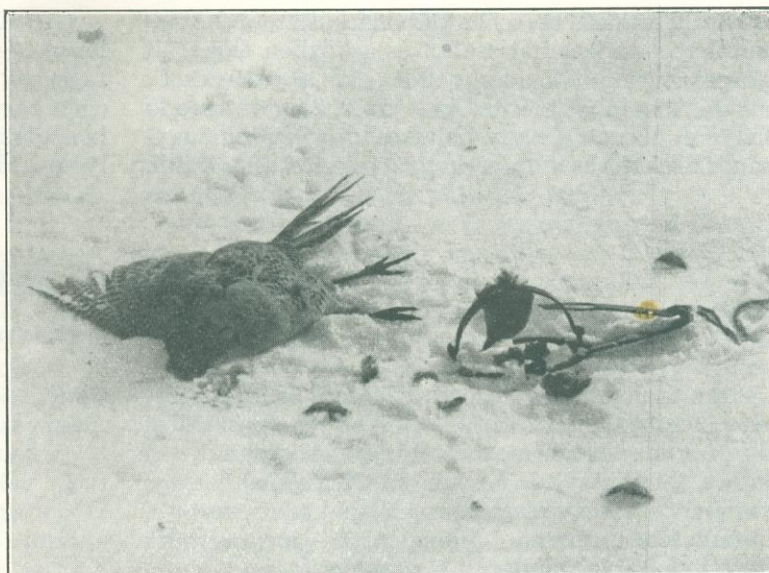
Szobám ablakából azután kíváncsian figyeltem, megváltozik-e a madarak viselkedése. Csakhamar megjelent egy, majd több cinke és a tök fölött élénken röpködve, az ágakon egyre lejjebb szálltak, majd a fatörzsön fel s alá csuszkáltak és egyre jobban közeledtek a tökhöz. Közben megmegriadtak, akár a játékos gyerekek, amikor bátorságot színlelnek. Később hangosan cipogva, összesereglettek a szomszédos fán és úgy tetszett, hogy a legbátrabbat megbízták, derítse fel a helyzetet.

Az egyik ki is vált közülük és ismételt kísérlet után óvatosan rászállt a tök nyílása előtt ívelő ülőkére. Azután, akár valami hírvivő, visszarepült társaihoz. Azok már közelebről bátorították, erre eltűnt egy pillanatra a műtök belsejében és csórében egy napraforgómaggal került elő. A magot egy bokorba vitte és ügyesen kihámozta. Nosza erre a többi is bemerészkedett a rejtélyes etetőbe és egyre-másra ki- és beröpködve, hordta ki belőle az élelmet.

Néhány nappal a jólsikerült kezdet után íróasztalomnál dolgoztam. Egyszerre hangos kopácsolást hallottam. A zaj forrását kutatva, kinéztem az ablakon és meglepődve láttam, hogy egy nagy-tarkaharkály — egy nagyfakopáncs — ugyancsak erélyesen, nagy igyekezettel döngeti és vési remekművemet. Érdekes volt látni, hogyan igyekszik bejutni a neki szűk röplyukon.

Mesteri módon és olyan szorgalmasan tágította a nyílást, hogy körülötte az ujjnyi vastag kemény anyagot alig egy óra alatt annyira kivájta, hogy jómaga is befért rajta és a szaporán kiszedett napraforgómagokat ott helyben jó étvággyal elfogyasztotta. E művelet révén kiderült, hogy a tök hamisítvány, ezzel azonban a cinkék sem törődtek és a harkállal együtt vígan lakmározta belőle.

Mivel szalonnám, faggyum — a cinkék kedvelt

A rókavasban pörüljárt fácántyúk; ez is a sanyarú téli világ áldozata.
Cellőmölki Antal felvétele.

téli tápláléka — nekem, a termelőnek sem volt, más élelemmel igyekeztem pótolni. A fácán- és fogolyetetőbe betört varjúseregéből ugyanis többször lelőttem néhányat, s a varjakat lenyúzva és kettéhasítva, a fák ágaira függesztettem. A húst mindig csontig leették, csak a szibériai hideghez hasonló huszonöt-harmincfokos fagyban nem tudtak vele megbírkózni.

Egy szivarodobozban főtt burgonyát, sárgarépat, zöldséget meg zsirosabb húsmaradékot is kaptak. A lakomához a nagy-fakopáncs is rendszeresen megjelent és a cinkék seregével békésen megszerzett rajta.

Az ételmaradékba egyszer egy darab nyúlgerinc is került. Madaraim a húst szépen leették róla, de hamarosan maga a nagy csont is eltűnt. Csak nem a nagyharkály vitte el? Később kiderült, hogy a titokzatos étkező »Paszuly« nevű tacsóm volt. Neki ugyanis csak a csont kell, mégpedig nyúlcsont, a többit nagylelkűen átengedi a madaraknak, ezért a lakomán szintén békésen megfért a többi vendéggel.

Az etetők közelében felállított műodvakban az ilymódon áttelelt cinkék majd költenek, a régié is ottmaradnak. Az új nemzedék másutt keresi boldogulását, de messzire nem kóborol el. Nemzetgazdaságunk hasznos »szárnyas munkásai« tehát, ha megbecsüljük és szeretettel gondozzuk őket és a »Do ut des« — adok, hogy adjál — igazságos, bölcs elvet követjük, mindenütt a kívánt módon elszaporodhatnak.

MELY ŐSÖKTŐL SZÁRMAZOTT NÉHÁNY HÁZIÁLLATUNK?

Írta: Szalay László dr.

Fővárosunknak valóságos eseménye az évről-évre megismétlődő tavaszi tenyészállatvásár. Állattenyésztő gazdáink ekkor büszkélkednek fáradságos munkájuk gyümölcseivel. A kevésbé ügyes és szerencsés gazdátársak irigykedve, a városi népség pedig bámulattal szemléli a kitenyésztett pompás állatpéldányokat.

A gyönyörködő tömegben talán senkinek vagy csak igen kevés embernek jut eszébe azon eltűnődni, hogy miféle vadállatok lehetnek ezeknek a hosszú ideig tartó, fáradságos munka árán keletkezett szelíd és háziasított, az állattenyésztés továbbfejlesztése szempontjából annyira fontos remek állatpéldányoknak az ősei. Minthogy kor-

szakunkban igen divatosá vált az őskutatás, talán nem lesz érdektelen, ha az Országos Mezőgazdasági Kiállítással kapcsolatos tenyészállatvásár alkalmával néhány háziállatunk öséről, illetve őseiről megemlékezünk.

Leghasznosabb háziállatunk a háziszarvasmarha (*Bos taurus*). Az egyszerű falusi ember létének valósággal alapja a tehén, a riska. Ennek segítségével műveli meg földescskéjét, tőle kap a háznépe kitűnő táplálékot, tejet, amelynek feleslegét más élelmiszerekre és ruházati cikkekre válthatja át.

A szarvasmarha ősenek megszelídítése volt az emberi közművelődés egyik igazi megindítója és a közművelődés haladásának egyik legértékesebb gyámolítója. A földművelés és a marhatenyésztés készítette az embert a letelepedésre s ezzel a letelepedéssel lépett a polgári-sodás útjára.

Hogy mikor és miért kezdte az ember a szarvasmarha két őst szelidíteni és tartani, biztosan nem tudjuk, de alkalmasint vallási alapjai lehettek. Régi népek gyakran áldoztak állatokat isteneiknek. Különösen a már földművelőkké vált népek a hold istennőjét tartották nagy tiszteletben. A hold változásai alapján mérték az időt; a földművelésnek is legfontosabb időmérője volt. A holdfogyatkozások közeledő szerencsétlenséget jelentettek. A szarvasmarhát ezek a népek eredetileg a hold istennőjének szentelték, talán azért, mert szarva a hold sarlójára emlékeztetett. A hold istennője gyakran megharagudott az emberekre, ilyenkor ki kellett engesztelni, az áldozat mindig szarvasmarha volt; hogy állandóan kéznél legyen, tartásáról is gondoskodtak. Állítólag ezzel indult meg őseinek szelidítése. Sokféle hasznát csak később fedezték fel, ennek következménye azután rendszeres tenyésztése lett.

Sok nép a szarvasmarhát szent állatnak tartotta. A régi egyiptomiak ápisz bikája Ozirisznak, a holdistennek volt élő jelképe; az összes egyiptomi ábrázolásokon szarva között a telihold képe látható. Az ápiszt a templomban papok ápolták és arany vályúból etették. Izrael népéről fel van jegyezve, hogy körüljárta az aranyborjút. Az audhumela a régi germán ősmondák szerint szent tehén; sósokból keletkezett oly módon, hogy az első emberek a sósokvet nyalogatták, a Snorri-féle Edda szerint pedig ez a tehén az olvadó ósjégből keletkezett és tejével Ymirt, az óriást táplálta. Indiában a szarvasmarha még ma is szent állat. A benáresi és delhi kofák nyugodtan beletörődnek sorsukba, amikor a szent tehének zöldecsés kosarait megdézsmálják és a világot sem kergetnék el őket, mert ez vétek volna.

A házi szarvasmarhát két őstől származtathatjuk, mégpedig az Ázsia déli részében ma is vadon élő bantengtől (*Bos sondaicus*) és a már kihalt európai őstuloktól (*B. primigenius*). Az előbbi — általános fel fogás szerint — az ázsiai eredetű szarvasmarhák őse, bár egyes kutatók szerint az ázsiai vad őst ismeretlen, illetve kihalt; az utóbbtól pedig az európai eredetű szarvasmarhák származnak. Az európai őstulok a jégkorszakban csaknem egész Európában elterjedt vadállat volt, de lassanként kivesztett; Magyarországon a XIII. század közepe táján pusztult ki. A feljegyzések szerint legtovább Lengyelországban élt, ott 1627-ben mult ki az utolsó példány.

Először a banteng háziásítására került a sor; ezt a vad tulkot a régi ázsiai műveltség embere igen régen háziállattá tette. A banteng háziásított utódai azután Ázsia délnyugati részeiből elterjedtek Ázsia déli és

keleti részein, azonkívül a Nilus völgyén át eljutottak Afrikába, végül nyugat felé, Európába. A Nilus völgyébe, a régi egyiptomi emlékek szerint, már négy-ötezer évvel Kr. e. értek el. Európába is korán eljutottak, még abban az időben, amikor a fejlett ázsiai és nilusvölgyi műveltséggel szemben az európai ember még a cölöpépítmények korát élte. Európa kistestű, rövidszarvú legrégebbi háziszarvasmarhája, az úgynevezett »tözegmarha«, tehát már szelidített állapotban került más földrészről Európába, még az őstulok megszelidítése előtt.

Az őstulokot az európai ember a fiatalabb kőkorszakban szelidítette meg és mint háziállat, főképen Európa keleti és északi részében terjedt el. A két vad őst szelidített utódai azután idővel a sok kereszteződés és a mesterséges tenyésztés folytán számos fajtára alakultak ki.

Az ázsiai bantengtől származik az Ázsiában és Afrikában nevelt sokféle fajta, valamint az Alpokban honos barna vagy borzderes, rövidszarvú- (*brachyceros*) marha többféle fajtája, nemkülönben a lengyelországi vörös-, az albániai barna- és a Dráva-Száva között tenyésztett busamarha. Ide tartoznak az úgynevezett szélesfejű vagy rövidfejű (*brachycephalus*) fajták (a duxi, a zillertali, a pustertali, a pinzgau-i és a voigtlandi fajta) — ezeket szigetenként főképen Európa középső részén, Anglia egyes vidékein és Spanyolországban tenyésztik — végül a szarvatlanok (*akeratos*), ilyeneket tartanak a brit szigeteken, Izlandban, a Skandináv-félszigeten, Oroszország északi tájain és Afrikában. Különösen Afrika közepén igen elterjedt a szarvatlan alak.

Az európai őstuloktól származnak a nagytestű, nagy, lantalakú szarvat viselő fajták. Ilyen a fehér vagy darvaszínű pusztai- vagy podóliai-marha; ide soroljuk a fehér magyarmarhát is. Az őstuloktól származnak a lapálymarhák is, ezekhez tartozik a Németország északi részében tenyésztett feketetarka, vöröstarka vagy egészen vörös lapálymarha, a hollandi lópmarha, valamint Anglia és Franciaország több fajtája, azonkívül a híres svájci vöröstarka simmentali- és a feketetarka freiburgi-marha.

Hazánkban a mult század közepéig — azt lehet mondani — csak a magyarmarha volt elterjedve. Tájfajtái a szilaj alföldi-fehérmarha, a kisebbtermetű, hígadtabb erdélyi-fehérmarha, azonkívül az erdélyi és a szomszédos hegyi népeknek a százados rossz tartás következtében eltörpült mokánymarhája és a Dráva mentén és Boszniában a szegény nép által tenyésztett még kisebbtermetű igénytelen riska. Az alföldi-fehérmarha ma a pusztai vagy podóliai fajtacsoport egyik legjellegzetesebb és legértékesebb tájfajtája. Őkre a világ legjobb igás állatai, a munkát jól gyózik, edzettek, szívósak és kisigényűek. A rendesen öregebb korban hízlalt alföldi-fehérmarha fínomrostú, jóminőségű leveshúst ad. Tejhozama azonban gyenge.

Az Európa nyugati részében tenyésztett fajtákat csak mintegy száz év óta tartják hazánkban, de ma már olyan tömegesen, hogy szarvasmarhaállományunk mintegy kétharmadrésze nyugatiszármazású színes fajta. Közülük legjobban a svájci (simmentali) vöröstarka marha terjedt el, ennek segítségével keletkeztek a hazai vöröstarka tájfajták (a bonyhádi, vasmegeyi, soproni, mosoni, kiskárpáti, nógrádi fajta). Ezeknek tejhozama és hízóképesége igen jó, kiváló pecsenyehúst adnak, azonkívül igásállatoknak is jól használhatók. Általánosan tenyésztik még a borzderes- és a pinzgau-marhát.

(Folytatjuk.)

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

A »vakondfutás« netovábbja. A szegedi tanyavilág népe »vakondfutás«-nak nevezi azt a jelenséget, amikor közönséges vakondokunk a földkéreg »pilléje« alatt határozatlan irányban a felszínen hurkaszerű nyomot hagyva, túr. Ilyenkor alig öt-hét centiméter mélyen halad és kártékony rovarok álcáit keresi. Túrása miatt a nép kártékonynak tartja, gyakran hajtóvadászatot rendez ellene, elfogja, tudatlanságában nem egyszer megkínozza és a szerencsétlen állatot a gyermekek mulattatására hosszan »cserrogtatja«.

1941-ben ősszel nem éppen mindennapi vakondfutást találtam. Gyűjtéseim során számtalanszor megfordultam a Szeged-Madarásztó vidékén és láttam, hogy az Alföld homokos vidékeinek — amilyen ez is — jellemző arató- vagy kallócserebogara (*Polyphilla fullo*) ott szerfelett gyakori.

Az a terület, amelyen a nevezetes vakondfutást találtam, meglehetősen elgazosodott homokos tarló volt; mint jó marhalegelő, a gazda csordája legelt rajta. A töméntelen ürüléken holyvák (*Staphylinidae*), ganajbogarak (*Aphodius*), néhány lábdacsbogár (*Byrrhus*), sőt magányos galacsinhajtóbogár (*Scarabaeus*) is tanyázott, és különböző legyek megszámlálhatatlan lárvája (nyúve) hemzsegett egy-egy »telek«-ben. Ilyen csomók körül mindig lehetett egy-két vakondtúrást találni. Amikor ezek a csomók kezdenek kiszáradni, lakóik lárváikat folytatására vagy bebábozódás céljából a talajba ássák magukat. Hogy milyen sok apró állat húzódik egy-egy csomó alatt a talajba, azt a csomó alatt található számtalan lyuk árulja el. A vakondok ilyen helyen akárhányszor alulról fölfelé túrt és a már száradó, sőt cserespedő »tányér«-t valósággal felborította. Ilyen helyen lehetett a legnagyobb túrásokat látni, ami látszólag bizonyítja, hogy a vakondok ott alapos munkát végeztek. Az ilyen egyes túrásokat a nép vakondtúrásnak, vakondkupacnak vagy vakondbukásnak nevezi.

A vakondfutás tulajdonképpen beomlott földalatti óriási folyosó, alig három ujjnyira a felszín alatt. Legtöbbször aránylag rövid, két-három, legfeljebb tíz-tizenöt méter hosszú. Ebben az esetben egytagban százhuszméteres futást találtam. A futás elején nem volt előzetes túrás (kupac). Már zöldelő, új vetés szélén kezdődött és a még szántatlan tarlóba vezetett. Girbe-görbe vonalát a láthatatlan mester többször a szomszédos, már szintén zöldelő búzatábla felé irányította, de ennek szelétől következetesen elfordult és mélyen behatolt a szántatlan tarlóba. Százhusz méter után hirtelen megállt és pihenésre nyilván alacsonyabb rétegbe húzódott, mert semmi jel sem árulta el, hogy a felszínen távozott. Ettől a ponttól mintegy másfél méterre ismét kezdődött egy hosszú futás, amely — ha ugyanaz a vakondok túrta, ami lehetséges — az előbbi csaknem kétszáz méterre egészítette ki. Ez is vakon végződött, de végleg el is tűnt. Ez a hosszú menet nagyobb túrás nélkül kezdődött és végződött.

Ezen a helyen a vakondok gazdag zsákmányt ejtett, mert a talajban igen sok az apró állat. Környéke az esős időjárás miatt nagyon nedves, sőt vízállásos, de az a hely, ahol az álcák, a bábok és a bogarak gyászos végüket érték, élettani szempontból mindenben megfelelt, amit mi sem bizonyít jobban, mint az a gazdag anyag, amelyet a környék ürülékklakó bogárvilágának kutatása közben éppen ezen a helyen szedtem össze. Papp Károly

KÖNYVEKRŐL

Szilber József: *Az olaj*. 80 oldal. Budapest, 1941. A Magyar Szemle Társaság kiadása. (Kincsestár-sorozat.)

Folyóiratunk múltévi decemberi számában egy könyvismertetésemben azt írtam, hogy a legújabb idők egyik igen érdekes és talán legfontosabb kérdése a táplálkozás. Korunknak egy másik igen érdekes, szinte izgató kérdése az olaj. Nem csoda, hiszen gépesített korszakunknak ezidőszertint nélkülözhetetlen, pótolhatatlan mozgatója, éltetője az olaj. Ezért halljuk és olvassuk akárhányszor, hogy a mostani példátlan vérzivatar tulajdonképpen, illetve nem utolsó sorban, az olaj birtoklásáért zúdult a világra. Mert — azt mondják — mennél több olajmezőt tud valamely nemzet a maga számára biztosítani, annál kedvezőbb helyet érhet el a népek versenyében, sőt, amelyik nagy nemzetnek a legtöbb olajmezője van, vezetőszerepet tölthet be a többi fölött.

Az olaj tehát a legidősebb beszéd tárgyak egyike. Az idősebb tárgyakról pedig mindenki szívesen olvas, hogy tájékozottságát gyarapítsa. Ebben a tudatban hívjuk fel olvasóink szíves figyelmét a szerző érdekes kis könyvére, amelyben rövid, tömör, mégis alapos, közérthető és élvezetes áttekintést ad arról, ami a nagy-közönséget az olajról érdekelheti. Szó van a kis kötetben a kőolaj történetéről, természetéről, keletkezéséről, földtörténeti eloszlásáról, előfordulási módjáról, felkutatásáról, feltárásáról, feldolgozásáról, továbbá a magyar olajkutatásokról, végül, hogyan oszlik el a kőolaj a Földön.

Azt hisszük, a műnek, egyéb kiválóságai mellett, időszertűségénél fogva éppen olyan sikere lesz, mint a »Kincsestár« többi ügyes kötetének. Szalay László dr.

Husz Béla: *A beteg növény és gyógyítása*. 8°, 344 oldal, 32 táblával és 66 szövegábrával. Budapest, 1941. A kir. magy. Természettudományi Társulat kiadása.

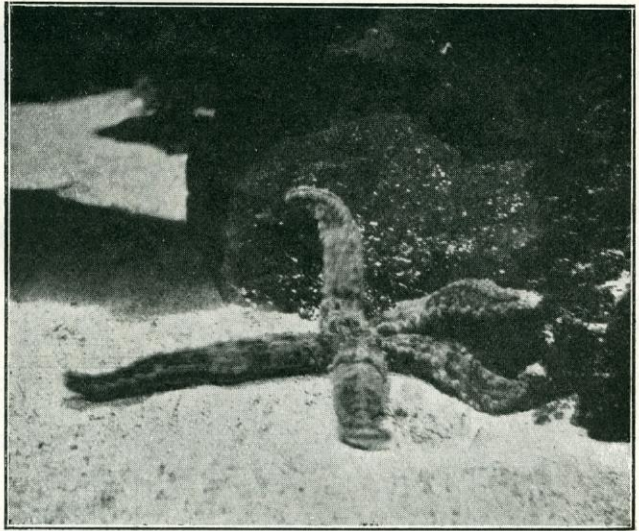
A legtöbb ember szeret természetkedni, még a nagyvárosi ember is, noha utóbbinak meg kell elegendnie egy-két cserép szobanövényvel vagy az ablakba állított néhány virággal, ha nem nyaraló- vagy kerttulajdonos. És mindegyikük boldog, ha virágai, növényei szépek, egészségesek, ellenben töprengő, szinte boldogtalan, ha növényeit valami bántja és nem tudja a baj okát kideríteni. Lehet-e érdekesebb könyv a növényyszerető ember számára, mint amilyen »A beteg növény és gyógyítása«? Aligha, hiszen olyan titkokról rántja le a leplet, amelyek fölött külön-külön és együttesen is már sokat töprengtünk. Ily módon élménnyé válik számunkra a könyvnek minden egyes fejezete és csak akkor vesszük észre, hogy nem vagyunk mezőgazdák, amikor nagy érdeklődéssel a cukorrépa gyökérfekélyéről szóló sorokat is elolvastuk és nem vagyunk kerttulajdonosok sem, amikor a vegyszerekkel való gyomirtást is megtanultuk. Érdeklődésünk nem szűnik meg akkor sem, amikor tárgyilag, anyagilag érdektelenek vagyunk, mert a könyv igazán vonzó összefoglalása mindannak, ami a növény betegségével kapcsolatban a múlt embert érdekli. Minden sora elárulja, hogy a szerző évtizedekig gyakorlatilag foglalkozott ezekkel a kérdésekkel és tapasztalatait közli az olvasóval. Ez a könyv a gazdáknak, a kertészeknek, a gyümölcs- és szőlőtermelőknek, valamint a virágkedvelőknek is nélkülözhetetlen, mert megtalálnak benne mindent, amit a növénybetegségekről és a beteg növény gyógyításáról napjainkban tudni kell. Éhik Gyula dr.

ÁLLATKERTI HÍREK

A tengericsillagok. Akváriumokban a tengericsillagok általában a kényesebb állatok közül valók. A legtöbb fajnak sok oxigénre van szüksége. Ezt az igényüket pedig fogságban csak mesterségesen, a vízen átáramló sűrített levegővel, oxigéndús víz adagolásával elégíthetjük ki. Ha az oxigén pótlására való gépipberendezés működése megakad, a tengericsillagok mind a medence falán közvetlenül a víz színe alatt gyűlnek össze. Hosszabb ideig tartó üzemzavar esetében a tengericsillagok egy-egy karja testüktől elválik és a csillag elpusztul. Ha az oxigén-szolgáltatás idejében megindul, bizonyos fajok elvesztett karjukat új karral pótolják. Új karjuk hat-tíz hónap után eléri eredeti nagyságát. A narancssárga-tengericsillag és a kígyókarú-tengericsillagfajok karja a legtöbb esetben megint kinő, a kék-tengericsillag levált karjából pedig gyakran új csillag képződik. A piros-tengericsillag és a nagy-tengericsillag elvesztett karját nem pótolja.

Akváriumunkban a háborús helyzet ellenére is sok tengericsillagot gondozunk. A narancssárga-tengericsillagok között ötéves példányok is vannak, de a többi is legalább két év óta van nálunk. Valamennyi között a nagy-tengericsillag (*Asterias glacialis* L.) a legnagyobb ritkaság. Nem azért, mert ez a faj a tengerben kevés van belőle, hanem azért, mert ez a faj a tenger mellett épült akváriumokban is csak rövid ideig él. Fogságban a megváltozott viszonyok miatt nem táplálkozik. Legkedvesebb csemegéit — a különböző kagylókat — hiába vetik eléje. Hozzájuk sem nyúl és négy-hat hét multán elpusztul.

A nagy-tengericsillag táplálásával évek hosszú során kísérleteztünk és egyízben már elértük, hogy ez a faj akváriumunkban elég jól táplálkozott és hónapokig élt. Most ennél is nagyobb eredményt sikerült elérnünk és nagy-tengericsillagunk már két év óta él. A nagy-tengericsillag táplálása igen hosszadalmas és nagy türelmet kívánó munka. Legalább négy hónap szükséges ahhoz, hogy az eléje vetett haldarabokat beavatkozássunk nélkül, saját jószántából, elfogyassza. Az elért eredmény azért is figyelemreméltó, mert ennek a fajnak a hal nem természetes tápláléka.

A budapesti állatkert akváriumában két év óta élő nagy-tengericsillag. Szombath László felvétele.

A tengericsillag szájnylása testének alsó oldalán van. Táplálékát egészben nyeli el. Néha ujjnyi hosszú haldarabokból négyet-ötöt is elfogyaszt és teste ezektől ugyancsak megduzzad. Az állat jóllakottságát erről ismerhetjük fel.

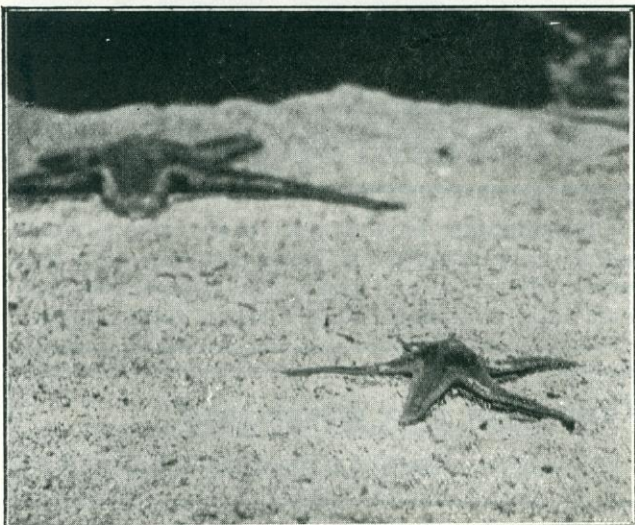
Szombath

Papagájok. Körülbelül tíz évvel ezelőtt egy Dél-Amerikából származó nagyobb papagájszállítmány megérkezése után az egyik németországi kikötővárosban az úgynevezett papagájbetegség annyira elterjedt, hogy néhány ember is halálos áldozata lett. Ezt a betegséget már régebben is ismerték, de azelőtt csak igen ritkán fordult elő.

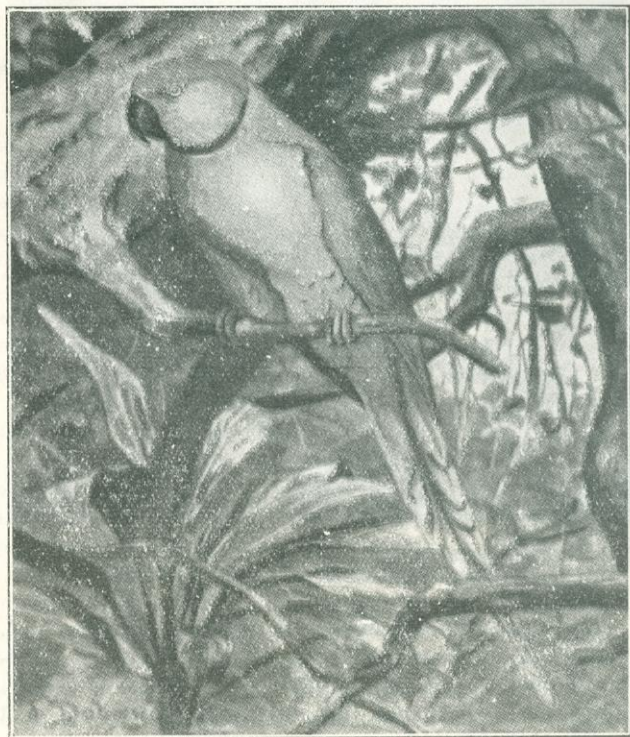
A német hatóságok a papagájok behozatalát megtiltották és a gyanús papagájokat kiirtatták. A betegség továbbterjedését sikerült is ily módon megakadályozni. A járványról szárnyrakelt hírekkel a napilapok nálunk is sokat foglalkoztak. A közlemények nyomán a papagájkedvelők a betegség felől állatkertünk vezetőségénél gyakran érdeklődtek és évek óta gondozott papagájaiktól megszabadulni igyekeztek. A baj Németországban rövid idő alatt megszűnt és a betegséget lassanként elfelejtették, de a papagájok behozatali tilalma tovább is érvényes maradt.

A német állatkereskedők árjegyzékében a megvételre kínált papagájok száma egyre csökkent, ezért az évek hosszú során megcsappant állományunkat pótolni mi sem tudtuk. A papagájokat csodálatos színezetűk, kedvességük és tanulékonyáguk miatt a madárbarátok mindig kedvelték és a behozatal hiányát néhány papagájfaj tenyésztésével pótolták. Szaporításuk igen jól sikerült és értékes papagájfajokat nemcsak a madárkedvelőknek, hanem az állatkerteknek is juttatott. A madarak ára a tengerentúlról szállított madarakénál sokkal magasabb volt, a tenyésztők feleslegüket mégis könnyűszerrel értékesítették. A háború a tenyésztés folytatódásos fejlődését megakasztotta, de állatkertünk számára az elmúlt ősz elején még sikerült több példányt szereznünk. Egyebek között színpompás Adelaide-, Pennant-, Amazon- és Lóripapagájokat vásároltunk.

A küldeménnyel két örvőspapagáj (*Palaeornis torquata* Bodd.) is érkezett hozzánk. A fűzöld tollazatú, piroscsőrű, csinos madár nevét fekete és rózsaszínű nyakörvéről kapta. Az örvőspapagáj a hosszúfarkú nemespapagájok közül való. Teste alig rigónagyságú, farka

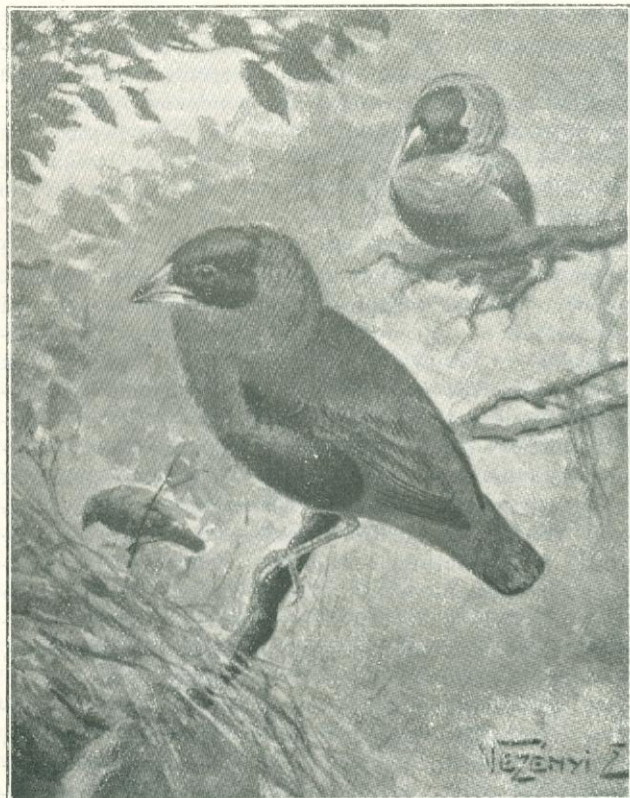
Jóllakott narancssárga-tengericsillag. Szombath László felvétele.

Örvös-papagáj. Dobay N. festménye.

ellenben huszonöt centiméternél is hosszabb. Hazája Elő- és Hátsó-India. Változatai Kínában és Afrikában is élnek. A tetszetős, élénk, de kissé lármás örvös-papagáj Európában már igen régóta ismeretes. A madárkedvelők kis-sándor-papagájának is nevezik. A hozzá igen hasonló, de nagyobb és értékesebb nagy-sándor-papagáj Ceylon-szigetén honos.

Szombath

Narancs-szövőpinty. Vezényi Elemér festménye.

A szövőmadarak. Az állatkerti madárház egyik nagyobb röpdéjében egy sereg különböző szövőmadarat és szövőpintyet gondozunk. A szövőmadarak legtöbb faja Afrikában él, ezenfelül Madagaszkár-szigetén, Indiában, a Pápua-szigeteken és Ausztráliában is honosak. Több száz fajuk ismeretes.

A szövőmadarak hazájukban rendszerint nagy csapatokban élnek. Egy-egy fán néha száznál is több ügyesen szőtt fészkiük látható. Ezeket növényi rostokból, fűszálakból egy-két nap alatt készítik el. Évenként új fészket szőnek, noha a régié is annyira szilárdak, a viharokkal szemben ellenállóak, hogy még évek múltán is a fák ágain függnek.

A szövőmadarakat, különösen az afrikai szövőpintyeket, hazájukban tömegesen fogják és Európába sokszor ezerszámra szállítják. Vannak közöttük ritka fajok is. Ezek ára páronként nyolcvan-száz márkáig emelkedik, de a tömegesen élő szövőpintyek aránylag olcsók. Háború előtt páronként három-négy márkáért árusították őket, sőt ötven vagy száz pár vásárlása esetén másfél márkába sem kerültek.

A legfeltűnőbb színezetűek egyike a narancs-szövőpinty (*Pyromelana franciscana* Isert). Az alig veréb-nagyságú madárfaj hímjének nászruhája valóban pompás. Arca, fejteteje, melle és hasa fekete, szárnya vörösbarna. Puha bársonyos tollazatának többi része tűzvörös, néha sárgás árnyalatú. Hazája Afrika keleti része; leginkább a vizenyős területeken művelt durracirokültvényeken vagy azok közelében él. Fészket a durracirok szárára vagy magas fűszálakra készíti. A fészekből a fiókák még a durracirok learatása előtt kirepülnek, szülőikkel együtt nagy seregekbe verődnek és a megművelt földeken igen nagy kárt okoznak.

Európába sokat szállítanak belőlük, de állatkerteken kívül csak a hozzáértő madárkedvelők vásárolják őket. Ennek az az oka, hogy a narancs-szövőpintyek rendszerint nyár elején érkeznek hozzánk, ekkor pedig szaporodási idejük Afrikában már régen véget ért és a hímek násztollazatukat elhullatják. Ilyenkor verebekhez hasonló, egyszerű, fakótollazatú madarak. A hímek díszes tollruhája a mi éghajlatunk alatt csak őszi felé nő ki újból és színompájuk csupán néhány hónapig tart.

A narancs-szövőpinty fogságban szaporodik. Egyes madártenyésztők jó eredményt értek el. Állatkertekben is fészkel, de a társasröpdékben más madárfajokolyvást háborgatják, ezért csak a legkritkább esetben költ. Fogságban sokáig él. Állatkertünk példányait tizenkét évvel ezelőtt vásároltuk.

Szombath

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Olvasóinknak bejelentjük, hogy *Eugen Eisenmann* »Fekete emberek, fehér hegyek« című művének, illetve a mű kiegészítő fejezeteinek közlését lapunk következő számában folytatjuk.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Budapest székesfőváros házi nyomdája — 18148

Felölös vezető: Skriván Pál.